

שלום אַש

דאָס קוילער געסל

צווישן גרויס-פוילן און מאַזעוויץ ציט זיך אַ דריי-עקעדיקע שטיק לאַנד. פֿון איין זייט גרענעצט זיך מיט די זאַמדיקע ווייַקסעל-בערג וואָס צייען זיך האַרט ביי דער זילבערנער ווייַקסעל-סטענגע אַרום פּלאַצק און וואַלצלאָוויק; צו דער צווייטער זייט, ביי ליענשיץ צו, האָט עס אין שכנות די פּראָווינץ קאַיאָווע, וואָס איז פֿול מיט מוראדיקע סודות, און לינקס פֿון דאָרט האָט עס דאָס רייכע אין פֿאַרבן און טענער "קשענסטוואָ" לאָוויטש. דאָס שטיק לאַנד, אין וועלכן עס גייען אַריין די שטעט: קוטנאָ, זשאַכלין, גאַסטענין, גאַמבין, און נאָך אייניקע קליינע שטעטלעך, איז פּראָסט און איינאַרטיק, ווי דער פויער, וואָס ווינט אין אים. אַרום אין וואַסער, אַרום אין וועלדער, ציט זיך דאָרט אויס דער האַריזאָנט גאַנץ ברייט און ווייט, דאָס אויג האָט אויף גאַרנישט באַזונדערס אַפּצושטעלן זיך: לאַנגע, איינאַרטיקע פֿעלדער, באַוואַקסן מערסטנטייל מיטן אָרעמען ברויט, בלאַנדזשען זיך אויף מייל אַוועק. טיילמאָל שניידט דורך די אונענדלעכע, גלייכע, באַזייטע פֿעלדער אַ ווייסע סטענגע פֿון אַ פֿורוועג, באַזעצט שיטער מיט וויינענדיקע ווערבעס, וואָס פֿירט פֿון איין שטעטל אין דאָס צווייטע אַריין. נישט דאָס לאַנד האָט אין זיך די סודות פֿון איר שכנה קאַיאָווע, וואָס מען דערציילט פֿון איר פֿאַרשידענע לעגענדעס, אַז טויטע נשמות שפּאַצירן איבער אירע שוואַרצע וועגלעך, וועלכע בלאַנדזשען זיך אין די פֿעלדער אַרום, און זיי פֿאַרנאָרן מענטשן אין זומפען אַריין; נישט עס האָט אין זיך די רייכקייט פֿון פֿאַרבן און טענער פֿון איר שכנה דער "פּרינצעס פֿון לאָוויטש", וועלכע האָט אויף איר ערד אַרויסגעגעבן דעם גרעסטן פוילישן מוזיקער און באַשאַפֿער פֿון דער פוילישער פֿאָלקס-מאַזורקע – שאָפּענען. נאָר פּראָסט און איינאַרטיק איז דאָס פֿעלד, און פשוט איז דער פויער, וואָס אַרבעט אויף דער פֿעלד, ווי דער קאַרטאָפֿל, וועלכן עס גיט פֿון זיך אַרויס. נישט עס פוצט זיך דאָ דער פויער אין די ווייסע כאַלאַטן און אין די קאָלירטע הויזן, און באַפוצט ניט זיין קאָפּעליוש מיט בענדער און קאָרעלן, ווי דער פויער פֿון לאָוויטש;

און נישט ער פֿארנעמט זיך מיט כישוף-מאַכעריי, ווי דער פויער פֿון די "הויכע טאַפּאַלן" וואָס איז אין "קאַיאָווע". דער פויער פֿון דעם פֿעלד איז ווי אַ שטיק ערד, וואָס גאָט האָט אין אים אַ נשמה אַריינגעבלאָזן, ווי אַ גייענדיקע ליפע, וואָס וואַקסט פֿאַר זיין הויז... ער האַלט זיך ביי זיין פֿייפֿל פֿון וועלכער ער שפּילט ביז אין דער האַלבער נאַכט לאַנגע ניגונים אָן אַ מאַטיוו, וועלכע הויבן זיך נישט אָן און לאָזן זיך נישט אויס, ווי זיינע לאַנגע, ווייטע, גרין באַוואַקסענע פֿעלדער... אַ מענטש איז עס אָן אויבערשפּיצלעך. - "אַט אַזוי האָט מיד גאָט באַשאַפֿן". איז ער גוט, קאָן ער אַוועקגעבן דאָס העמד פֿון לייב! דערבייזערט מען אים אָבער – וועט ער מיטן לעבן באַצאָלן, אַבי נאָר פֿון יענעם נקום צו נעמען. ער האָט ליב פֿון דער נאַטור זיין פֿיך, וואָס עס וווינט מיט אים, און וועט עס קיינמאָל נישט שחטן פֿאַר זיין אייגן געברויך. נאָר מער פֿון אַלץ האָט ער ליב זיין פֿערד, שאַנעוועט עס, און וועט עס קיינמאָל נישט באַנוצן צו אַ וואַגענדיקע אַרבעט, צום אַקער וועט ער בעסער די קי מיטן ווייב איינשפּאַנען, נאָר נישט זיין פֿערד. דאָס פֿערד האַלט ער צום וואָגן אויף זונטיק, צו פֿאַרן אין קירך אַריין, אָדער אין אַ נאָענטע דאָרף צו אַ חבֿר, צו קאָנען ווייזן זיך מיט זיין פֿערד פֿאַר אַנדערע חבֿרים.

דער ייד, וואָס איז געבוירן געוואָרן אויף דער דאָרטיקער ערד, האָט אין זיך מער פֿעלד-געשמאַק און עפל-געשמאַק, ווי בית-מדרש און מיקווה... דאָס לאַנד איז רייך אין פאַשע, האַדעוועט דאָרט דער פויער דאָס פֿיך, דעם אַקס מיטן שעפּס. יידן קויפֿן עס אויף און פֿירן דאָס פֿיך קיין לאַדז, אָדער איבערן גרענעץ, וואָס איז פֿון דאָרט נישט ווייט. עס געפֿינט זיך דאָרט צווישן די יידן די באַרימטע פֿישער פֿון די לאַנסקער סטאַווען, וואָס באַזאָרגן מיט פֿיש לאַדז און די אַרומיקע געגנט אין קאַלישער און אין פּלאָצקער גובערניע. ווי עס גייט נאָך קיין באָן נישט, געפֿינען זיך די גרויסע פֿורמאַנעס, וועלכע שטעלן צו די ליטוואַקעס צו דער גרענעץ. דער פויער האַדעוועט דאָס פֿערד און שאַנעוועט עס, געפֿינען זיך דאָרט די גרויסע יידישע פֿערד-הענדלער, וואָס שטעלן צו סחורה פֿאַרן "דייטש", וועלכער קומט אַראָפּ פֿון טהוירען און בערלין. די אַרעמע יידן דינגען ביים פויער איבערן זומער דעם פֿרוכט-גאַרטן אָב. ווינטער וואַשן זיי פֿאַר אים די פעלצלעך אין שטאַט-סטאַו, און פֿירן עס אויף די יאָרידן קיין לאָוויטש, אָדער קיין גאַמבין. דער ייד איז די גאַנצע וואָך אין דאָרף, וווינט מיטן פויער און לעבט מיט אים צוזאַמען, אויף שבת קומט ער

אין שטאָט אַרײַן, צו דער חבֿרה "דרייַ פֿײַען" (פֿישער, פֿליישער, פֿורמאַנעס) דאָוונען. דאָרט טײלט מען זיך מיט כבודים, און מען דערציילט מעשיות פֿון אַ גאַנצער וואָך. שבת נאָכן עסן גײט מען אויפֿן פֿעלד, וווּ מען פֿיטערט די פֿערד און וווּ יונגן שפילן אין "פלאַנעט און באַלעם". און פֿאַרנאָכט זעצט מען זיך אויף די בענק פֿון די הײזער, און מען קוקט אויף די דינסט-מײדלעך, וואָס גײען שפּאַצירן, און מען דערציילט זיך ווייטער מעשיות.

אין אײנעם פֿון די אויבן-דערמאָנטע שטעטלעך איז געווען אַ געסל, וועלכעס מען האָט גערופֿן דאָס "קוילער געסל". קויל איז אַ שטעטל דערנעבן, און דאָס געסל ליגט אויפֿן טראַקט, וואָס קומט אָן פֿון זשאַכלין און פֿירט דורך קראָשענוויץ קיין קויל. די חבֿרה "דרייַ פֿײַען" האָבן זיך געפֿונען אין קוילער געסל. דאָס קוילער געסל איז נישט געווען אין גלות. דאָרט האָט מען ייִדן נישט געשלאָגן; האָט זיך עפעס געמאַכט אַ נאָך סופות, ווען רעקרוטן זענען דורכגעגאַנגען דורכן שטעטל און האָבן אָנגעהויבן אָנצוגעבן, האָבן זיך געפֿונען חבֿרה-לײט, – די דישלען האָט מען פֿון די וועגן אַרויסגענומען, פרענטן אײַזן האָט מען פֿון די לאַדענס אָפּגעריסן, בײַמער, וואָס וואַקסן פֿאַר די טירן, האָט מען פֿון דער ערד אַרויסגעריסן, און מיט דעם אין גאָס אַרײַן, ווייזן: "ווער איך בין!"

דאָס בית-מדרש-געסל, וווּ דער רבֿ ווײנט מיט די שוחטים און אַלע מלמדים, און וווּ עס איז די מיקווה מיטן שחט-הויז פֿאַר עופֿות, האָט זיך זײער געשעמט מיטן קוילער געסל: "גראַבע מענטשן, קצבֿים, פֿישער-יונגן!" און כאַטש דאָס בית-מדרש-געסל האָט אין גאַנצן נאָר געלעבט פֿון דעם "כבוד-יום-טובֿ-געלט", וואָס דאָס קוילער געסל פֿלעגט דאָרט אַהין אַרײַנשיקן, און כאַטש וואָס עס זאָל זיך נישט מאַכן אין שול-געסל – דער שעפֿער רײצט דעם הונט אָן, אָדער אַ שכורער גוי שלאָגט, – פֿלעגן ייִדן, ווי גרויס, ווי קליין קומען צו לויפֿן אין קוילער געסל אַרײַן: "געוואַלד אַ גוי שלאָגט!" דאָך אין האַרצן האָבן זײ עס אין גאַנצן מבטל געווען: גאָרנישט מעשה ייִד, האָבן זײ זיך געזאָגט, און אַז משיח וועט קומען, וועלן זײ דאָך מוזן אָנקומען צו אונדז? די "פֿײַנע מענטשן" פֿון דער ברייטער גאָס, אַ ר' ברכיה ליכוויאַרש, למשל, האָט גאָרנישט "געהאַלטן" פֿון

זיי: "ווילדע ברואים, זאָגן אלעמען "דו", נאָר מען דאַרף אַ מאָל די שקצים מחמת שלום וועגן, ווען די רעקרוטן גייען דורך, אַז זיי זאָלן נישט די שויבן אויסהאַקן."

אמת איז, אַז אויף דאָס קוילער געסל האָט זיך ניט שטאַרק געחבֿרט מיט די מיוחסים פֿון די אַנדערע געסלעך. זיי פֿלעגן זיי רופֿן: "אויסגעווייטע יידן". נאָר אַז עס האָט זיך געמאַכט, ווען מען האָט געדאַרפֿט עפעס צום הימל, ווי אַ קוויטל שרייבן פֿאַר אַ קראַנק קינד צום רבין, אָדער אַ קאַפיטל תהלים זאָגן (צו דעם קיין גרויסע בריות זענען זיי שוין נישט), האָבן זיי געמוזט אַנקומען צום בית-מדרש געסל. פֿלעגט קומען ראש חודש עלול, דענסטמאַל איז דאָס קוילע געסל גאָר געוואָרן ווי אַ כושל פֿאַרן בית-מדרש געסל. מען האָט דרך-ארץ פֿאַרן קלענסטן ייד פֿון בית-מדרש געסל: "פֿון משה רבינוס גוואַרדיע", האָבן זיי אים גערופֿן: און ערבֿ-יום-כפֿור איז פֿאַר דער טיר פֿון דער שול געלעגן אויסגעצויגן אַ הויכער געזונטער ייד, אַ בעל עגלה, אָדער אַ פֿישער, און דאָס בית-מדרש געסל האָט פֿאַר גאָט און הימל מיט אַ פֿאַסיק מלקות געטיילט דעם קוילער געסל.

אין קוילער געסל איז געשטאַנען געבויט אַ הויז: פֿון האַלץ, פֿון איין שטאָק מיט לאַנגע בענק פֿאַר דער טיר, וואָס מען האָט עס גערופֿן "אויף דער באַנק", וואָרעם דאָרט זענען חבֿרה זיך צוזאַמענגעקומען, און פֿאַר דער טיר זיך געזעצט. אין דעם הויז האָט געווינט ר' ישראל זשאַכלינער.

ר' ישראל איז געווען דער עלטסער און מכובדסטער פֿון אַלע איינוווינער אין קוילער געסל. ער איז געווען אַ ייד אַ זקן – אַ זיבעציק-יעריקער, דאָך איז ער געגאַנגען נאָך אָן אַ שטעקל און האָט נאָך קיין ברילן נישט געטראָגן, - אַ רעשטל פֿון פֿאַרצייטיקע יאָרן, ווען אַ קווערטל אַקוויט האָט אַ פֿינפֿער געקאָסט. אַז ר' ישראל פֿלעגט זיך אַ צוויי שעה אַרומיאָגן נאָך אָן אַקס, וועלכער האָט זיך פֿון שטריק אַפּגעריסן, און פֿלעגט אים צום סוף ביי די הערנער אַנכאַפּן, אַזוי אַז דער אַקס האָט זיין שווערן אַקן געבויגן פֿאַר אים, פֿלעגט ער קרעכצן מיט אַ געלעכטערל: "ע, נישטאָ די פֿאַרצייטיקע כוחות!" ער איז געווען אַ גרויסער פֿיך-הענדלער, וועלכער האַנדלט

מיטן "דייטש" אין די טויזנטער אַרײַן, און קויפֿט-אויף דאָס גאַנצע
פֿיך אין דער אַרומיקער געגנט. ווי אַ מענטשן, וואָס האָט פֿון זיך
געלאָזט אַ גראַשן פֿאַרדינען, האָבן אים אַלע, ווי ייִדן, ווי גוים,
שטאַרק כּבֿוד אָפּגעגעבן. בײַ אים האָבן זיי געהאַט דאָס געלט
געבאַרגט, ווען עס זי אויסגעקומען, און צו אים זענען זיי געקומען
שואל עצה זײַן און אויסגלייכן זיך, און דאָס, וואָס ר' ישראל האָט
געזאָגט, איז, ברודער, געווען געזאָגט. ר' ישראל האָט געקאָנט טיילן
פעטש דעם גרעסטן, שטאַרקסטן "וויילן יונג" (אַז עס איז
אויסגעקומען). – ר' ישראל וועט מען נישט אַנטקעגן רעדן. האָט עס
אַ ייִד געוואָגט, האָט ער געקאָנט געהרגעט ווערן אויפֿן אָרט פֿון
קוילער געסל. בײַ ר' ישראל אין הויז האַלטן זיך אויף אַלע יונגען
און שקצים פֿון קוילער געסל – טרײַבן די אַקסן קיין לאַדז, אָדער צו
דער גרענעץ. אין די שטאַלן, וווּ עס זענען געשטאַנען די פֿערד, אַקסן
און שעפּסן, האָבן חבֿרה גענעכטיקט. עסן איז בײַ ר' ישראל פֿרײַ
און אָפֿן געווען פֿאַר אַלעמען. תּמיד איז דאָס ברויט מיט פּוטער אויפֿן
טיש געשטאַנען, – אַרײַנגעקומען, אָפּגעשניטן אַ "המוציא" און
געגאַנגען זיך זײַן וועג. דאָס הויז האָט זיך געבאַדן אין שפּע: קי,
אַקסן, פֿערד, ציגן, שעפּסן, גענדז, און יונגן מיט שקצים. בײַ ר'
ישראל איז אַלץ געשטאַנען אָפֿן. דאָ, וועט מען, ברודער, ניט
גנבֿענען: געהרגעט אויפֿן אָרט וואָלט מען געוואָרן. האָט מען וועמען
געטאָן אין שטאַט אָן עולה, איז מען געקומען קלאָגן פֿאַר ר'
ישראל, און ר' ישראל איז אַרויסגעגאַנגען און געטיילט פעטש. אַ
מאָל האָט דער ייִד, דער חסיד וואָס האַלט די פּראָפּינאַציע בײַם
פּריץ פֿון שטאַט, געמאַכט אַ רעוויזיע בײַ אַ ייִדענע אָן אַלמנה אין אַ
פֿרײַטיק פֿאַרנאַכט. מ'האַט געפֿונען בײַ איר אַקוויט, און געלאָזט
אַרײַנזעצן זי אין קאָזע, איז מען געקומען צולויפֿן צו ר' ישראל. ר'
ישראל נעמט דעם שטעקן אין דער האַנט און גייט אין גאַס אַרײַן,
טרעפֿן זיך מיטן ייִד דעם חסיד:

– לאַז אַרויס די אַלמנה פֿון דער וואַך, – זאָג איך דיר!

– ר' ישראל, זאָגט אַליין, זי נעמט מיר אַוועק מײַן פרנסה.

מער האָט ר' ישראל נישט גערעדט. אַהיים געקומען פֿון גאַס, און
צוויי יונגען זענען שוין אַרײַן צום "פּראָפּינאַטאָר" אין שענק מיט די
שטעקנס אין די הענט, האָבן געגעבן אַ נעם צוויי טונען מיט שפּירט,

אַרויסגעדרייט די קראַנען און אַרויסגעשטעלט זיי פֿאַר דער טיר:
שעפט ווער עס וויל! האָבן ייִדן געהאַט אַ שבת מיט בראַנפֿן, אַז מען
האַט זיך אין גאַסן אַרומגעוואַלגערט שפּור, און אים, דעם
"פּראָפּינאַטאָר", האָט מען נאָך די אויגן אונטערגעהאַקט און
צוגעזאַגט אים: אויף דער צווייטער וואָך צו פֿאַרבעסערן - און גיי
שרייַ חי וקים!

קומט אַריין אַ יונג אין שטוב ביי ר' ישראלן און שטעלט זיך אַנידער
ביי דער גרויסער שאַנק.

– וואָס ווילסטו, שניידער-קאַפּ? גייט צו צו אים ר' ישראל און
קלאָפט אים איבערן פנים: שלאָגסט די מאַמען, זאָגט מען מיר, דו
ווילער יונג איינער. – ווער האָט דיר ביז איצט צו פֿרעסן געגעבן? און
אַז אַן אַנדער זאָגט איר אַ וואָרט, נעמסטו צו אים אַ מעסער אַרויס!

– ר' ישראל, עס איז מיין מאַמע, איך מעג, דאָס איז מיין מאַמע,
אַבער אַ פֿרעמדן – אַ מכה. די בעבעכעס וועל איך אים אַרויסנעמען,
– נישט רעכט, ר' ישראל?

– און וואָס ווילסטו, צירעלע?

– דער "דריי-קאַפּ", דער חסיד – וואָס האָט דעם נאַפֿט-סקלאַד, וויל
מיר געבן אַ רויטן קאַרפּן-קאַפּ, אַז איך זאָל ביינאַכט אַריבער
איבערן פלייט צו זיין קאַנקורענט, יאָסקעס איידעם, און זאָל אים אַ
חתונה אָפּשפילן מיט די פֿעסער נאַפֿט.

– וועל איך דיר דעם קאַפּ צושפּאַלטן, דעם רויטן קאַרפּן-קאַפּ נעם,
און אים אַ ביין אונטער.

– וויל ער דאָך דעם קאַרפּן-קאַפּ פֿריער נישט געבן.

– זאָג אים, אַז ער זאָל אים ביי מיר איינלעגן, און דו גיי אַהין צו
יאָסקעס איידעם, אַז ער זאָל צומאַרגנס מאַכן אַ געוואַלד, אַז מען
האַט אים די פֿעסער אויפֿגעפֿנט. איך וועל דיר דעם "רויטן"
אַרויסגעבן, און, דערנאָך, אַז דער דריי-קאַפּ וועט דיר עפעס
פֿאַרוואַרפֿן – האַק אים נאָך די ציין אויס.

אַהיים געקומען אַ יִיד ווי ר' ישראל פֿרייטיק פֿאַרנאַכט פֿון וועג, האָט
 ער זיך געגעבן אַ זעץ אַנידער פֿאַר דער טיר אויף דער באַנק מיט אַ
 פֿולער קעשענע קליינגעלט, און גאָט געבעטן אין האַרצן: "טאַטע,
 שיק מיר צו יִידן, וואָס דאַרפֿן אויף שבת", און איז נישט אַריין אין
 שטוב ביז ער האָט נישט די קעשענע קליינגעלט אויסגעטיילט אַרעמע
 לייט. אַפּגעוואַשן זיך, אַנגעטאָן די שבתדיקע קאַפּאַטע, און געגאַנגען
 אין דער חבֿרה "דריי פֿייען" צו קבלת-שבת. אורחים וואָס זענען
 געגאַנגען אויף דער מדינה, זענען דווקא אין דער שטעטל אַפּגעטרעטן
 איבער ר' ישראל שבת. דער טעם פֿון ר' ישראל קוגל ליגט זיי אַ
 גאַנץ יאָר אין מויל. די חבֿרה איז תמיד פֿול געווען מיט אורחים. ר'
 ישראל האָט זיך געגעבן אַ שטעל אַנידער ביי דער טיר מיט די
 אורחים וואָרטן, וויפֿל עס וועט איבערבלייבן – קיין שום יִידן ליבן
 נישט אַזוי אורחים אַהיים צו נעמען אויף שבת, ווי קצבים און פֿישער
 – און וויפֿל עס זענען איבערגעבליבן, האָט ר' ישראל מיט זיך
 מיטגענומען. נישט איין מאָל איז אויסגעקומען, אַז דער שמש פֿון
 דער חבֿרה "דריי פֿייען" האָט אויסגערופֿן: "דריי גילדן אַן אורח", ווי
 מען פֿאַרקויפֿט די עליות אין דער שול. אַזוי פֿיל בעלנים זענען געווען
 אין דער חבֿרה "דריי פֿייען" אויף אורחים. צומאָרגנס אין דער פֿרי
 נאָכן דאַווענען האָט זיך דער רבי פֿון דער חבֿרה אַנידערגעשטעלט
 און געלערנט מדרש פֿאַר דער חבֿרה. ר' ישראל האָבן זיך געוויזן
 טרערן אין די אויגן. דערנאָך האָט ער אַהיים געבעטן דעם עולם צו
 זיך אויף "קידוש". און בשעת "לחיים" האָט ר' ישראל געקלאָפֿט
 מיט דער פֿויסט אין טיש:

– טרינקט, יִידן, אונדזער טאַטע יעקב! אונדזער רבי משה!

די שטוב האָט געציטערט פֿון די זעץ מיט די פֿויכטן אין טיש אַריין.

ר' ישראל האָט געקאַנט מעביר זיין די סדרה, און אין רש"י געווען
 היימיש דאָרט, וווּ ער "טשעפעט" נישט תרגום-ווערטער. רש"י האָט
 ר' ישראל ליב געהאַט ווי דאָס לעבן, אים האָט זיך געדאַכט, אַז דער
 רש"י איז עפעס אַ נאָענטער קרובֿ, וואָס קער זיך אָן מיט אַלע יִידן
 אין משפּחה. און נאָך אַ יִידן האָט ר' ישראל ליב געהאַט: דאָס איז
 געווען דוד המלך. זיינע קאַפיטלעך תהלים צעגיין זיך דאָך אין די
 אַבֿרים פֿאַר זיסקייט, – און גלאַט אַ יִיד דוד המלך. דיר דאַכט זיך,

אַז דו גייסט אַרויס אויף דער גאַס, און דו טרעפסט דוד המלכן,
גיבסט אים אַפּ שלום עליכם:

— שלום עליכם אַ ייד, דוד המלך!

— ווי גייט עס? און מען הויבט צו שמועסן פֿון מאַרק...

אַז ביי ר' ישראלן איז אויסגעוואַקסן געוואָרן אַ טאַכטער, איז ער
אַרונטערגעגאַנגען צום רב:

— רבי, קלייבט מיר אויס אַן איידעם פֿאַר מיין קינד פֿון אייערע
בחורים.

גענומען דעם איידעם, אַוועקגעזעצט אין זיין הויז אויף כל ימיו: נאָ
דיר זיין עסן, זיין טרינקן, זיין שבת-בגד און זיין טאַשן-געלט, און
דו לערן מיר אין דער הייליקער תורה.

פֿאַר די איידעמס מיט די גרויסע גמורות פֿלעגט דער ייד אַזוי דרך-
ארץ האָבן, אַז אויף די נעגל איז ער פֿאַר זיי געגאַנגען. פֿון דעם
טייערסטן און בעסטן האָט ער פֿאַר זיי באַהאַלטן. אַז ער פֿלעגט
הערן, ווי דער קול-התורה קלינגט אַפּ אין זיין שטוב, האָט זיך דער
אַלטער ייד ווי אַ קינד צעוויינט פֿאַר שמחה.

זינדלעך האָט ער געהאַט ר' ישראל — ריזן. "זשאַכלינסקייס
גוואַרדיע" האָט מען זיי גערופֿן. זיי זענען שוין קיין "לערן-קינדער"
נישט געווען. זיי אַלע איז איבערגעגאַנגען ר' ישראלס בן-זקונימל
נאָטעלע. נאָטע איז געווען אַ בחור, וואָס האָט געגעבן אַ גיי אַרויס
אין דער פֿרי מיט באַרעקן זיין הונט, מיט באַשקען זיין שעפּס, און
מיטן פֿייפֿער. אַ טויב איז אים געשטאַנען אויפֿן אַקסל. די גאַס האָט
געציטערט פֿאַר אים. מיטן שטרויענעם היטעלע אויף דער שפיץ
"גרשיבע" און מיט דער בלייענער בייטש אין דער האַנט, האָט ער זיך
געגעבן אַ שטעל אַנידער פֿאַר דער טיר, און אַנגעהויבן צו פֿייפֿן אויף
זיינע טויבן, וועלכע האָבן זיך אין אַ ראָד געהויבן איבער זיין קאַפּ. די
יוזעפֿע האָט אים דעם בולאַן (זיין פֿערד) פֿון שטאַל אַרויסגעפֿירט;
איז ער נישט געווען ריין אויסגעפּוצט, אָדער אַז די האָר פֿאַר דער

גריזע זענען נישט געווען פֿאַרקעמפט מיט די טראַלטלעך, האָט ער איר געגעבן אַ "פֿיף" מיט דער בייטש איבערן לייב, אַז דאָס יונגע געזונטע בלוט האָט געגעבן אַ שפּריץ פֿון דער פֿולער רויטער האַנט.

די יוזעפֿע איז געווען אַ דינסט ביי ר' ישראלן, אַ שיקסע, וואָס מען האָט זי געבראַכט פֿון דאָרף און איז פֿאַרבליבן ביי ר' ישראלן אין הויז שוין לעולם ועד. געזונט – אייזן: זי פאַסט אַריין אין דער משפּחה. אין הויז איז זי אַ גאַנצער "בן-בית", מישט זיך אַריין אין געשפּרעך, גיט עצות און בייזערט זיך, אַז עס געפֿעלט איר עפעס נישט. נאָטע קאַטעוועט זי, טיילמאָל מוראדיק, זי וועט זיך קיין ברוגז נישט מאַכן, גיט זיך אַ וואָרף אַריבער די לאָקן איבער די אויערן און גיט זיך אַ שטעל אַנידער:

– דו קאַטעווע, אַז עס ווילט זיך דיר!

און אין אַ האַלבע שעה אַרום, אַז זי האָט אים אויפֿן פֿערד דערזען, האָט זי זיך געגעבן אַ שטעל אַרויס פֿאַר דער טיר, פֿאַרלייגט די הענט הינטער די באַקעס, און די אויגן האָבן אַרויסגעשמייכלט פֿון הינטער די רויטע, בלויז פֿלעקן, וואָס ער האָט איר אויפֿן פנים אָנגעמאַכט: ווי דאָס רייט זיך אויפֿ-פֿערד!

אַז ער איז צוריקגעקומען, האָט ער זי גערופֿן מיטן פֿינגער. זי האָט זיך צוערשט ניט הערן געמאַכט. דערנאָך איז זי ברויגעזלעך צוגעגאַנגען און פֿויל גענומען די לייצעס אין די הענט אַריין.

ער האָט צו איר אַ ווונק געגעבן, און איז אַרויף אויפֿן בוידעס צום טויבן-שלאַק.

זי האָט פֿלינק דאָס פֿערד אין שטאַל געפֿירט. אויפֿן שוועל פֿון שטאַל טרעפֿט זי די סטרושקע, וועלכע פֿרעגט זי:

– ווער האָט עס דיר געמאַכט אַזעלכע שיינע פֿלעקן אויפֿן פנים?

– דעם, וואָס האָט זיך געגלוסט, און דיר אַ מכה! - דערביי האָט זי איר געוויזן אַ פֿייג, און איז פֿלינק אַרויף צום טויבן-שלאַק נאָך נאָטען.

נאָטע האָט געהאַט אַ טויבן-שלאַק. דער בוידעם, אויף וועלכן עס ליגט דער האָבער פֿאַר די פֿערד, האָט שוין געהאַט אַ טראַדיציע פֿון אַ טויבן-שלאַק, אַז וווּ מען זאָל נישט די טויבן אַוועקפֿירן און אַפֿלאַזן זיי – קומען זיי צוריק צופֿליען און שטעלן זיך דאָרט אויפֿן דאָך. אויף דער צווייטער זייט שטאַט האָט געווינט אַ גוי'שער בעקער, האָט ער אויך געהאַט אַ טויבן-שלאַק. נאָטע מיטן בעקער האָבן געפֿירט אַ באַשטענדיקע מלחמה. נאָטע האָט אַרויסגעלאָזט זיינע טויבן, דער בעקער – זיינע. פֿלעגט טרעפֿן, אַז איין פֿאַרטיע האָט פֿון דער צווייטער אַ טויב אַוועקגענומען. עס איז געקומען אַ "זיי" פֿון דער צווייטער פֿאַרטיע און האָט אָנגעהויבן קאָמפֿלימענטן צו מאַכן, און איינרעדן דעם "ער", אַז ער זאָל מיט איר מיטפֿליען אין איר טויבן-שלאַק.

צו דעם האָט געדינט די "חבֿרה". נאָטע האָט געהאַט זיין חבֿרה יונגן און שקצים, וואָס האָבן גענעכטיקט ביי אים. דער בעקער האָט געהאַט זיין קאָמפּאַניע בעקער-שקצים. האָט איין פֿאַרטיע געבראַכט אַ טויב פֿון דער צווייטער, איז געוואָרן שמחה, אַזוי ווי מען וואָלט די וועלט איינגענומען, און די צווייטע פֿאַרטיע איז אַרומגעגאַנגען מיט די קעפּ אַראָפּגעלאָזט, קלערנדיק ווי נקמה צו נעמען. דורך דעם פֿלעגן אַרויסקומען געשלעגן צווישן נאָטעס און דעם בעקערס קאָמפּאַניעס, אַז גאָט דער איינציקער זאָל אָפהיטן.

2

עס איז געווען אַ זומערדיקער פֿרייטיק נאָך מיטאָג. ר' ישראל איז ערשט פֿון וועג אַהיימגעקומען. קאָמיזע דער פֿערד-יונג האָט געפֿירט די פֿערד צום פֿלומפּ אַנטרינקען. די יוזעפֿע נעמט די זאַכן פֿון וואָגן אַראָפּ. צווישן זיי שלעפט זי אַראָפּ פֿון דער פֿור אַ גאַנדז, אַן אינדיטשקע, אָדער אַ זעקל מיט פֿיש, וואָס ר' ישראל האָט געקויפֿט אויפֿן וועג, אַהיים צו ברענגן אויף שבת. פֿלוצלונג גיט אַ יונג אַ שפרונג אַריין אין הויף, לייגט אַריין צוויי פֿינגער צווישן די ליפּן און אַ פֿייף האָט אַ ציטער געטאָן אין אויער: פֿיס-ס.

– וואָס איז, ממזר? האָט נאָטע געפֿרעגט, אַרויסקומענדיק אויפֿן הויף מיט דער באַשקע.

— דער בעקער האָט די טויבן זיינע אַרויסגעלאָזט, די גאָלומביצע שטייט אויפֿן דאָך ביים ראָטהויז.

מיט צוויי שפרונגען איז נאָטע אַרויף אויפֿן בוידעם, אויפֿגעפֿנט דעם טויבן-שלאַק און אַרויסגעלאָזט די טויבן.

מיט דער בייטש, און אַרומגערינגלט פֿון חברה-יונגן איז נאָטע אין גאָס אַרויס. קעגנאיבער אויף דער צווייטער זייט מאַרק איז געשטאַנען דער בעקער מיט זיין חברה מיט שטעקנס אין די הענט און איבערן מאַרק טיף אין די וואַלקנס, האָבן זיך טויבן געבאָדן מיט זייערע לייכטע, פֿאַכעדיקע פֿליגלען אין צוויי באַזונדערע סטאַדעס. איין סטאַדע איז טיילמאָל אַריינגעפֿלויגן אין דער צווייטער. זיי האָבן זיך אויף אַ מינוט צוזאַמענגעמישט, באַלד האָבן זיי זיך פֿונאַנדערגעשפּרייט, אַ מאָל אַראָפקומענדיק נענטער אין מאַרק אַריין און אַ מאָל נעמענדיק זיך טיף אין דער הייך. מאַכנדיק אייניקע הקפֿות איבערן מאַרק, האָבן זיך די טויבן אויף די דעכער צושטעלט. הויך אויף אַ דאָך איז געשטאַנען אַ טויב באַזונדער ווי אַן אַרויסגעשטויסענע פֿון דער מחנה. באַלד איז צו איר צוגעפֿלויגן אַ טויב פֿון נאָטעס סטאַדע און האָט זיך אָנגעהויבן מיט איר ווי צו סודן. אין נאָטעס פֿאַרטע האָט מען אָפּגעוואָרט מיט האַרץ-קלאָפּונג די מינוט, אַז די טויבן זאָלן זיך פֿאַרשטיין און צוזאַמען אַריינפֿליען אין נאָטעס פֿאַרטע אַריין.

דאָ איז צוגעגאַנגען אַ שייגעץ פֿון דעם בעקערס קאָמפּאַניע און האָט אַ שטיין געוואָרפֿן אויפֿן דאָך אַרויף, און די טויבן זענען זיך צופֿלויגן.

מער האָט מען שוין נישט געדאַרפֿט.

אַ יונג איז צו פֿון נאָטעס קאָמפּאַניע און האָט דעם שייגעץ מיטן שטעקן איבער די פֿיס געגעבן. דער שייגעץ האָט זיך אויף דרערד אַנידערגעלייגט און אָנגעהויבן צו שרייען. עס זענען צו דעם בעקערס קאָמפּאַניע מיט די שטעקנס, און עס האָט זיך געמאַכט אַ מלחמה, אַז גאָט זאָל אָפהיטן. מען האָט מער נישט געזען נאָר שטעקנס איבער די קעפֿ פֿליען; דאָ איז אַ שייגעץ, דאָ איז אַ יונג געלעגן אויף דער ערד, מיט אַ צעבלוטיקט פנים. עס איז געקומען צולויפֿן פֿון שחט-הויז דער בלינדער לייב מיט אַ דיזשל אין האַנט און האָט געפֿאַכט איבער די קעפֿ. נאָטע האָט געכאַפּט דעם בעקער פֿאַר די

קלאַפּעס מיט איין האַנט פֿאַר די קלאַפּעס צוגעהאַלטן, אַז ער זאָל נישט קאָנען אַנטלויפֿן, און מיט דער צווייטער האַנט אין פנים געטיילט מיט דער הוילער פֿויסט הינטער די באַקעס, אין דער לעבער אַרײַן. – יעדער זעץ האָט אָפּגעקלונגען אונטער דער האַנט, ביז דער בעקער האָט זיך אויף דער ערד אַנידערגעלייגט. און איבער די קעפּ זענען אַלץ געפֿלויגן די קופּעס טויבן, איין קופּע איז אין דער צווייטער אַרײַן, ווי זיי וואָלטן געוואָסט, אַז איבער זיי הרגעט מען זיך, האָבן זיי מיט די פֿליגלען צוגעקלאַפּט, איבער די קעפּ פֿליענדיק, און דאָ האָבן זיי זיך אין טיפֿן הימל אַרײַנגעלאָזט...

פֿאַרטיק געמאַכט דעם בעקער, אַז ער האָט זיך שוין פֿון אָרט נישט געקאָנט רירן, זענען די יונגן זיך צעגאַנגען, זען וואָס עס וועט ווייטער זײַן.

גאָט האָט געהאַלפֿן, און די טויבן האָבן זיך איינער דעם אַנדערן פֿאַרשטאַנען, און די "זיי" האָט אַרײַנגענאַרט דעם "ער" אין נאָטע'ס טויבן-שלאַק.

בײַ נאָטען אין דער קאָמפּאַניע איז געווען אַזאַ שִׁמְחָה אַז עס גייט שוין נישט ווייטער. דערפֿאַר בײַם בעקער האָט מען געקלערט נקמה צו נעמען.

דעם פֿרייטיק-צונאַכט האָט זיך דער בעקער אַרױפֿגעגנבֿעט אין שפּייכלער אַרױף צו ר' ישראלן, וווּ נאָטעס טויבן-שלאַק איז, האָט צוגעכאַפּט זיך צו די טויבן און אָנגעהויבן צו שטיקן איינע נאָך דער צווייטער.

דאָס איז אָבער געווען אַ צו-גרויסע אײַנשטעלונג. די טויבן, דערפֿילנדיק אַ פֿרעמדע האַנט צווישן זיך, האָבן אָנגעהויבן צו קלאָפֿן מיט די פֿליגלען און צו פֿליען פֿון איין עק טויבן-שלאַק צום צווייטן, און צו מראָקן מיט די מײַלער. די יוזעפֿע, וואָס שלאָפּט אין שטוב הינטער דעם טויבן-שלאַק, איז פֿלינק אַרײַן, אָנגעכאַפּט נאָטען בײַ די האַר :

– פּאַנישאָ, עס איז ווער בײַם טויבן-שלאַק.

נאָטע האָט געכאַפט אַ שטיק אייזן, וואָס ליגט ביי אים תמיד ביים בעט, און איז אַרויף דערמיט אין שפייכלער אַריין.

אַריינלויפנדיק אין שפייכלער, האָט ער באַלד באַקומען אַ "פֿלעם" מיט עפעס איבערן קאָפּ, אַז פֿונקען זענען אים פֿון די אויגן געגאַנגען, ער האָט אָבער אויף דעם ניט ניט געקוקט, דערטאַפט דעם בחור, האָט נאָטע אים קודם כל דעם מויל פֿאַרשטאַפט, אַז ער זאָל נישט קענען שרייען, און אַזוי געהרגעט איבערן קאָפּ, אונטערן האַרצן, אַז ער האָט שוין אַליין דערפֿילט, אַז עס איז גענוג. דאָן האָט נאָטע אים אָנגענומען פֿאַרן קאָפּ, אַראָפּגעשלעפט אים פֿון שפייכלער און פֿאַר זיין טיר אים אַוועקגעטראָגן...

אין אַ פֿאַר טעג אַרום האָט מען נאָטען גענומען און אַריינגעזעצט אין וואַך. נאָר אַזוי פֿלינק נעמט מען שוין אַזאַ יונג? דעם סטאַרשי-סטראַזשניק, וועלכער איז געקומען נאָך אים, האָט די יוזעפֿע אַריינגענאַרט אין שטאַל (זי האָט אים עפעס צו זאָגן..). מיט דער יוזעפֿע איז דער סטאַרשי-סטראַזשניק זייער גערן געגאַנגען. אין דעם פֿינצטערן שטאַל האָבן אָבער אים אָפּגעוואַרט חבֿרה-לייט, און אַזוי מיט אים בלק געלערנט, אַז ער האָט שוין דאָס צווייטע מאָל ניט געקאַנט קומען נאָך נאָטען. די שטאַט האָט אָנגעהויבן מורא צו קריגן. מען האָט געזאָגט פֿאַרשידענע זאַכן... נאָטע דרייט זיך אין גאָס אַרויס מיט דער בלייערנער בייטש אין דער האַנט און מיט דער באַשקע, וואָס לויפֿט אים נאָך. עס זענען אָבער אים באַפֿאַלן דריי וועכטער מיט די צוויי סטראַזשניקעס, וואָס זענען אין דער שטאַט און האָבן אים אָפּגעפֿירט אין וואַך.

דערווייל איז דער בעקער געשטאַרבן פֿון די קלעפּ, וואָס ער האָט אונטערן האַרצן באַקומען. די שטאַט האָט וואָס אַ מאָל מער אָנגעהויבן לעבן אין אימה. פֿאַרשידענע מעשיות האָט מען דערציילט, אַז דאָ נעמען זיך פּויערים צוזאַמען, דאָרט נעמט מען זיך צוזאַמען. יחיאל דאָרפֿסגייער האָט אין בית-מדרש דערציילט, אַז אַ פּויערטע אויפֿן דאָרף האָט אים געהייסן אין אַ שפיגעלע אַריינקוקן, האָט ער דאָרט דערזען דעם רבס קאָפּ, האָט אים די פּויערטע געזאָגט, אַז זי האָט אַ פישוף אָנגעמאַכט. מען האָט אָנגעהויבן צו

דערציילן מעשיות פֿון עלילת דם. פֿון די אַרומיקע דערפֿער האָט מען געהערט, אַז מען איז ביינאַכט די מילכיקערס באַפֿאַלן, און אַלץ זיי אַוועקגערויבט. די שטאָט איז זיך צוזאַמענגעקומען ביים רב; מען האָט גוזר תענית געווען. די נגידים זענען זיך צופֿאַרן. אין שול-געסל האָט עס אויסגעזען, ווי דער טויט וואָלט מיט שוואַרצע פֿליגלען איבערן געסל דורכגעשפּאַצירט... אין בית מדרש האָט אַ גאַנצן טאָג ליכט געברענט און ייִדן האָבן תהלים געזאָגט. מוטערס זענען אַרויפֿגעפֿאַלן אויף זייערע חדרים-קינדער אין מיטן שיינעם טאָג און גענומען זיי קושן און וויינען איבער זייער יונג לעבן... תנאים, חתונות האָט מען אָפּגעלייגט אויף "דערנאָך", אַז עס וועט "אַריבערגיין בשלום". ייִדן שומרים האָבן זיך ביינאַכט אין די גאַסן אַרומגעדרייט מיט גראַבע שטעקנס היטן; תהלים-זאָגער זענען אויפֿגעווען גאַנצע נעכט אין בית-מדרש און האָבן תהלים געזאָגט.

נאָטע האָט אַרויסגעקוקט פֿון די קליינע שטאַכעטן, וואָס זענען אין דעם וואַך-פֿענצטערל, וועלכעס גייט אין מאַרק אַרויס. יעדן פֿרימאָרגן האָט אים די יאָזעפֿע דעם בולאַן פֿאַר דעם וואַך-פֿענצטערל דורכגעפֿירט, און געוויזן אים, אַז ער איז ריין אויסגעפּוצט. באַשקע מיטן הונט באַרעק זענען אַ גאַנצן טאָג פֿאַרן פֿענצטערל געלעגן און זייער בעל-הבית האָט צו זיי דורך די שטאַכעטן גערעדט. און "קאָמפּאַניע" האָט אים געמוזט יעדן טאָג די טויבן פֿאַר די שטאַכעטן דורכטרייבן, און ער האָט דורכן וואַך-פֿענצטערל קאָמאַנדירט, וואָס מען דאַרף טאָן.

אין דער שטאָט האָט מען זיך וואָס אַ מאָל מער געשראָקן. מענטשן זענען אַרומגעגאַנגען ווי די שאַטנס. די שטאָט-גוים, וואָס לעבן אַ גאַנץ יאָר מיט ייִדן צוזאַמען, האָבן אָנגעהויבן אויף ייִדן אַן אימה אַרויפֿצוואַרפֿן. דער וואַסער-טרעגער, וואָס טראָגט אַ גאַנץ יאָר וואַסער אין ייִדישע הייזער, האָט געזאָלט זאָגן צו אַ ייִדן, אַז עס וועט קומען דער מאַרק "יאָהאַנע" וועט ער זיך נעמען צו מאַשקאָווסקיס הויז. דער ליכטצינדער פֿון דער שול וועט ווערן דאָזאַר איבער ייִדן, און דער בית הקברות-גוי וועט נאָטשאַלניק ווערן, און ייִדן וועלן אים מוזן מס צאָלן... ייִדן האָבן די מעשיות אויסגעהערט און זענען אויסגעגאַנגען פֿאַר שרעק. מיידלעך האָט מען פֿון דער היים אַרויסגעשיקט. מען האָט אויסגעזוכט פֿאַרבאָרגענע מומעס און פֿעטערס אין דער פֿרעמד, און דאַרט אַהין די קינדער

אַרויסגעשיקט. און די שול גאָס האָט זיך צוגעגרייט: גאָט, מיר זענען
הינטער דײַן האַנט, טו מיט אונדז אַזוי ווי דו פֿאַרשטייסט!...

דאָס קוילער געסל איז רויק געווען, עס האָט זיך פֿון קיין שום זאָך
נישט וויסן געמאַכט. האָבן זיי געטראָפֿן אַ ייִדן פֿון שול געסל מיט אַ
"תּישעֶה בַּבִּדִּיקֶער" נאָז, האָבן זיי אים געפֿרעגט: זאָג גאָר, העכט
איינער, האָסט דיר שוין אָנגעגרייט דעם מעבר יבוק אין דער היים?

געזאָגט האָט מען, אַז דער יום-הדין וועט זײַן אין טאָג פֿון יאָהאַנע
יריד.

יאָהאַנע איז איינער פֿון די גרעסטע יאָרידן אין שטעטל. נאָכן שניט
קומען פויערים דאָס ערשטע מאָל אין שטאָט אַרײַן. די שײַערן זענען
פֿול מיט תּבֿואָה; דאָס פֿעלד – פֿול מיט קאַרטאָפֿל און קרויט. דאָן
קומט דער פויער אין שטאָט אויפֿן יריד מיטן ווייב און קינדער קויפֿן
זיי מתנות. ער פֿאַרקויפֿט די פֿי, וואָס האָבן זיך שוין
אויסגעהאַדעוועט, און קויפֿט "יונגוואַרג" אײַן צום פֿיטערן אויף די
אָפּגעשניטענע פֿעלדער. מען טרעפֿט זיך אויפֿן יריד מיט "קומעס",
מען פֿרעגט זיך אויס אויף דעם היינט-יאָריקן שניט און מען גייט
צוזאַמען אַ שנעפּסל.

און אויף דעם טאָג, וואָס ייִדן פֿלעגן יעדעס יאָר וואַרטן מיט אַזוי פֿיל
האַפֿנונג אויף פרנסה, האָבן זיי דאָס יאָר געוואַרט מיט טויט-האַרץ-
שרעקן און געווינטשן זיך, אַז ער זאָל ווי צום גיכסטן אַריבער.

אַז עס איז אָנגעקומען דער טאָג, האָבן ייִדן זיך געאײלט גאַנץ פֿרי
אין בית-מדרש אַרײַן און געשטעלט זיך דאָווענען. דער רבֿ איז
געשטאַנען פֿאַרן עמוד, ווי צו נעילה און אין שול איז געוואָרן אַזאַ
געוויין, ווי צו ונתנה תּוקף.. נאָכן דאָווענען איז דער רבֿ אַרויף צום
ארון, אויפֿגעפֿנט דאָס ארון און בצבור אָפּגעזאָגט ודוי. ער אַ פּסוק,
די עדה – אַ פּסוק. פֿאַרן אַהיים גיין האָט זיך איינער מיטן צווייטן
געזעגנט און געווינטשן זיך, אַז מען זאָל זיך מאַרגן זען ווייטער...

דערווייל האָבן זיך פויערישע פֿורן געהערט איבער דער שטאָט בריק.
פֿורן זענען אויפֿן מאַרק אָנגעקומען, יעדער פֿור-גערויש האָט אין

יידישע הערצער מיט טויט אָפּגעקלאַפּט. עס האָט זיך אויסגעוויזן,
אַז דאָס פֿאַרן מיט די פֿורן איז היינט גאָר אַנדערש. דאָס גיין פֿון די
פּויערים און פּויערטעס איז היינט גאָר אַנדערש...

דער טאָג איז דערווייל געגאַנגען אָט ווי גאָרנישט. די פּויערים האָבן
דאָס זייעריקע פֿאַרקויפֿט, געדונגען זיך, צום סוף נאָכגעגעבן און
האָבן געקויפֿט דאָס, וואָס זיי האָבן געדאַרפֿט.

אין אָנהייב זענען די יידישע געוועלבער געווען פֿאַרמאַכט, אַ פּויער
האָט הערינג געזוכט צו קויפֿן, האָט אַ הערינג-ייִדענע דאָס הערינג-
געוועלבל אויף דערווייל אויפֿגעפֿנט און דעם פּויער די הערינג
פֿאַרקויפֿט. דערנאָך איז אַ צווייטער פּויער געקומען, און אַ דריטער...
אַז דער קרעמער פֿון אַנטקעגן האָט געזען, אַז יענער האַלט אָפֿן,
האָט ער אויך אויפֿגעפֿנט זיין געוועלבל. אַזוי האָבן זיך איינציקווייז
די געוועלבער אויפֿגעפֿנט... דער טאָג האָט אָנגעהויבן דורכצוגיין ווי
אין די פֿריערקע מערק. ייִדן זענען ביי זיך שטאַרקער געוואָרן און
מער מוט געקראָגן מיט די פּויערים צו דינגען זיך... פּלוצעם איז אַ
יונג אָנגעקומען צולויפֿן פֿון פֿערד-מאַרק: געוואַלד, מען הרגעט
ייִדן!...

אין איין מינוט זענען די געוועלבלעך געוואָרן פֿאַרמאַכט. די לאַדענס
איבער די פֿענצטער פֿאַרהאַקט און די טירן פֿון די הייזער
צוגעמאַכט. ווייבער, ייִדן, האָבן געכאַפּט, וואָס זיי האָבן אונטער די
הענט געטראָפֿן: אַ קינד, אַ לאַמפּ, אַ טיש, אַ דעק און זענען געלאָפֿן
ווי פֿון אַ שרֶפֿה, נאָר באַלד זיך אָפּגעשטעלט, נישט וואַרטנדיק
ווהיין... הינטער די בעטן אַרונטערגעקראָכן... געלעגן אַ מינוט...
ניין... אַרויסגעקראָכן, אָפּגערוקט די שאַנק, און אַרונטער הינטער
דער שאַנק... אַרויס... אַרויף אויפֿן בוידעם. ווער עס איז
אַריינגעקראָכן אין קעלער, ווער עס האָט זיך אויף דעם אויוון
אַרויפֿגעכאַפּט. קינדער האָבן געוויינט, מאַמעס האָבן זיי די מיינלעך
מיט די קישנס פֿאַרשטעלט, אַז מען זאָל נישט הערן זייער געוויין אין
דרויסן... פֿון דרויסן האָט זיך ווער דאָס דערשלאָגן, ער איז
אָנגעקומען צולויפֿן, און געהאַקט אין דער טיר און געבעטן זיך, אַז
מען זאָל אים אַריינלאָזן. פֿרעמדע מענטשן האָבן זיך אין פֿרעמדע
שטיבער געפֿונען. ווער עס איז ביי דער טיר געשטאַנען, דער האָט זיך
אַריינגעכאַפּט. פֿרעמדע טאַטעס האָבן געקעכצט: ווי זענען זייערע

קינדער איצט? און האָבן פֿרעמדע קינדער צו זייערע הערצער געדריקט...

אין קוילער געסל האָט מען אויך דערהערט: מען הרגעט. איז אַרויס פֿון די יאָטקעס הערשעלע קאָזאַק און האָט געכאַפט אַ זאַק, אַריינגעוואָרפֿן אין אים דריי צען-פֿונטיקע געוויכטן, צוגעבונדן און אַרויפֿגעוואָרפֿן אויף די אַקסל. קומט, ברידער! נאָך אים האָט זיך געגעבן אַ לאַז דאָס קוילער געסל – די קצבים מיט די העק און די קלינגן. די פֿורמאַנעס האָבן די דישלען פֿון די וועגן אַרויסגעריסן. די פֿישערס האָבן געכאַפט די קאָסאַקעס, מיט וועלכע זיי שלעפֿן די קאַסטנס פֿיש פֿון וואָסער אַרויס. די פֿערד-הענדלער אויף די פֿערד מיט די שטאַלענע בייטשן זענען אַרויס אויפֿן פֿערד-מאַרק.

דער גרויסער, ברייטער פלאַץ, פֿון וועלכן עס שיידן זיך צוויי וועגן אָפֿ, איז פֿול געווען מיט פֿורן, פֿורן און פֿורן, וועלכע האָבן געטיקט און פֿאַרלוירן זיך אין פֿערד, אַקסן, מענטשן און חזרים. דאָס אַלץ האָט זיך פֿאַרשידנפֿאַרביק געמאַלט און פֿאַרשידענע געשרייען געלאָזט פֿון זיך הערן. שפּורע פּויערים מיט שטעקנס אין די הענט האָבן געיאָגט אַנטלאָפֿענע יידן אין לאַנגע קאַפּאַטעס, וועלכע זענען געשפּרונגען ווי די פֿאַרסמטע איבער וועגן, פֿערד און מענטשן. דאָ האָט זיך געהערט אַ שרעקלעך געשריי פֿון אַ מענטשן, שפּרינגענדיק אַריבער אַ פֿור און רופֿנדיק ווילד נאָך רעטונג, אויסגעמישט מיט אַ ווילד-אויפֿגערייצטן שפּוריש געלעכטער. פֿערד האָבן זיך צובריקעוועט און הינטער זייערע פֿיס זענען געלעגן מענטשן, האָבן געקוויטשעט חזרים. איבער די קעפֿ זענען שטעקנס געפֿלויגן, שטיינערנע טעפֿ, היטלען. דערשראָקענע גענדז און הינער זענען ביי די פֿורן געפֿלויגן פֿאַרשידן קוויטשנדיק, זייערע פֿעדערן האָבן זיך פֿון זייער צופלאַשעטע פֿליגלען אויסגעריסן און געפֿלויגן אין דער לופֿט. אומעטום האָבן זיך געזען ווי עס לויפֿן יידן מיט שוואַרצע קאַפּאַטעס אויף אַלע פֿיר זייטן מיט שרעקלעכע געוואַלדן...

דאָ האָט זיך אין דער מהומה געגעבן אַ לאַז אַריין דאָס קוילער געסל, ווי אַ שטראָם גליענדיק שטאַל אין טיפֿן קאַלטן ים אַריין. מען האַלט זיך שוין ביי די קעפֿ. שטיקער שטאַל, אייזן קנעטן זיך אין מענטשנס ליבער אַריין, בלוט רינט איבער די אויגן, קאַפּאַטעס, פֿורן און רעדער... מען זעט נישט וואָס, ווען. אַלץ האָט זיך אויסגעמישט.

פֿערד אויף מענטשן, מענטשן אויף פֿערד. אַ פֿויערטע שלעפט, באַגאָסן מיט בלוט איר צוהרגעטן מאַן, און ער שלאָגט איר אין בויך אַרײַן און רײַסט זיך פֿון אירע הענט אַרויס. קליינע קינדער שלעפֿן מאַמעס בײַ די פּאָלעס. די טאטעס טרײַבן פֿון זיך די קינדער און מיט פֿאַרביסענע ליפֿן און מיט בלוט-אַרויסגעזעצטע אויגן דריקן זיי זיך אין דער מהומה אַרײַן. אין דער מהומה דאָ איז נישט געווען קיין מלחמה, איינער דעם צווייטן גובר צו זײַן. אַלע האָבן זיך אויסגעמישט. אַ כאָלערע איז אַרײַנגעפֿאַלן אין זיי. איינער האָט דעם צווייטן די פֿויסט אין פֿיסק אַרײַנגעשטעקט און בײַ דער צונג געריסן, די גרגרת בײַם גאַרגל אָנגענומען און די נשמה אים אַרויסגעריסן... צוויי האָבן זיך אָנגענומען און האָבן זיך צוגעקוועטשט צו אַ וואָגן און איינער האָט אין דעם צווייטנס ברוסט, בויך מיט די פֿויסטן זיך איינגעקנעטן, מיט די ציין זיך אַרײַנגעביסן... דאָ האָט נישט געוואָלט איינער דעם צווייטן גובר זײַן. די איינגעשלאָפֿענע חיה האָט זיך אין די מענטשן דערוועקט. אַלע צוזאַמען אויסגעמישט האָבן זיך פֿאַרן הימל און גאָט און איינער דעם צווייטן לעבעדיקערהייט געגעסן...

3.

נאָטע האָט דעם גאַנצן טאָג פֿון וואָך-פֿענצטערל אַרויסגעקוקט. אים האָט נישט חרטה געטאָן אויף דער חתונה, וואָס ער האָט דאָ אָנגעמאַכט, – ער איז נישט פֿון די מענטשן, וואָס האָבן חרטה. ער האָט אָפּגעוואָרט די מינוט, ווען עס זאָל זיך אָנהייבן. ער האָט זיך קיין פּלאַן נישט געמאַכט ווי אַרום ער זאָל זיך אַרויסקריגן, נישט געקלערט פֿון דעם – ער איז נישט פֿון די מענטשן וואָס מאַכן זיך פּלענער. אַז עס קומט – צופֿלאַמט עס זיך, צעברעכט און גייט אַרויס ווי אַ דונער!

אין דעם האָט ער דערזען, ווי מען הויבט אָן צו לויפֿן איבערן מאַרק פֿון פֿערד-פּלאַץ. אַ יונג לויפֿט מיט אַ צעבלוטיקטן קאָפּ, ווייבער לויפֿן אַרום איבערן מאַרק און נעמען די קינדער. די געוועלבער פֿאַרהאַקן זיך. ער האָט דערפֿילט, אַז עס מאַכט זיך עפעס. אַ שטראָם בלוט איז אים אַרונטער בײַם האַרצן און אָנגעפֿילט אים די הענט מיט די פֿיס. ער האָט פֿאַרביסן די ליפֿן, די אויגן האָבן זיך אים

געגעבן א זעץ אַרויס מיט בלוט. ער האָט זיך געגעבן אַ וואָרף אויף דער טיר. די טיר - כאָטש פֿון אַ קליין-שטעטלדיקער וואָך, - דאָך גענוג שטאַרק פֿאַר אַ מענטשלעכע האַנט. האָט ער געגעבן אַ כאַפּ פֿאַר די שטאַכעטן פֿון פֿענצטער - כאָטש זיי בייגן זיך הינטער זיינע הענט, דאָך גענוג פֿעסט זענען זיי איינגעמויערט אין דער וואַנט. האָט ער געגעבן אַ נעם פֿאַרן טאַפּטשאַן און אַ זעץ אין אויוון, האָבן זיך אין איין מינוט ברעט מיט ציגל צוזאַמענגעמישט. ווי אַ דונער, וואָס מען וואָלט אין שטוב איינגעשלאָסן, האָט ער זיך געגעבן אַ וואָרף אויף די ווענט. צום סוף די הענט אין די ציין זיך געביסן, דאָס קאָפּ אין די קני איינגעבויגן און אָנגעהויבן צו ברומען, אַז די ברומען האָבן זיך הינטערן באַלקאָן געטראָגן און אין די שטאַכעטן אָנגעקלאַפט, אַרויסגייענדיק דורכן פֿענצטער.

אַזוי איז ער געלעגן אַ לענגערע צייט, ביז עס האָט אים אַ קול פֿון הינטערן פֿענצטער גערופֿן :

— פּאַנישאַ, פּאַנישאַ!

ער האָט דורכן פֿענצטער אַרויסגעקוקט, און דערזען די יאָזעפֿע מיט צעלאָזענע האַר.

— בייאַן אַיצאַ — האָט זי אים אַריינגעשרייען, און אים דורכן פֿענצטער אָן אייזן אַריין דערלאַנגט.

ער האָט געגעבן אַ וואָרף צו דער טיר, אַ פאַק אַריין דאָס אייזן צווישן די קלאַמקעס, מיטן האַרץ זיך אָנגעלענט און מיט דער גאַנצער נשמה געגעבן אַ שטופּ אָפּ: איינס, צוויי, דריי - און די טיר האָט געגעבן מיט רעש אַ בראַך אויף. דעם סטראַזשניק, וואָס האָט אים געפרוּווט אין הויז צו פֿאַרכאַפּן, האָט ער געגעבן אַ "פֿלעם" אין פּיסק אַריין מיט דער פֿויסט, אַז ער האָט זיך באַלד איבערגעקוילערט און אין בלוט געבאָדן זיך. נאָטע האָט זיך אַהיים געלאָזט צום פֿאַטער.

די פּויערים פֿון פֿערד-מאַרק האָבן זיך געגעבן אַ לאַז צו רײַשראלן :

— דאָ זשאַכלינסקעגאָ, צאָ סין זאָביל חלאָפּאָ, האָבן געשרייען די פויערים און מיט די רודלעס און שפאָדלעס אין די הענט זיך געלאָזט צו ריישראלן אין הויז אַרײַן.

אַרײַן אין הויף און געשטעלט זיך פֿאַרן הויז מיט די שפאָדלעס אין די הענט, איז אין געסל געוואָרן אַ געשרײַ: בײַ ריישראלן זענען זײ! האָט דאָס קוילער געסל געגעבן אַ גײ אַרויס גרויס און קליין. דער בלינדער לייב (אַ יונג וואָס האָט געקענט אײַזן ברעכן) האָט דערטאַפט פֿון שטאַל אַרויס אַ ווידלע מיט דרײַ שטאַרכעס און אַרויס. דאָס קוילער געסל האָט געגעבן אַ רינגל אַרום דעם הויף...

— סטײַטש! — האָט ריישראל געגעבן אַ געשרײַ, און אַליין אַרויסשטעלנדיק זיך, אײַנער אַליין צווישן די פויערים, מיטן אײַזערנעם שטעקל אין דער האַנט, מיט וועלכן ער פֿלעגט זיך אַ מאָל באַניצן אויפֿן לאָדזער וועג פֿון די לאָדזער גנבים, האָט ער געגעבן אַ זאַג צו די פויערים:

— וועמען זענט איר געקומען שלאָגן? מיך? וואָס איך האָב פֿאַר אײַך מײַן גאַנץ לעבן געאַרבעט, פֿון אײַך, הינט, דאָס פֿי אָפּגעקויפֿט, מיט געלט באַצאַלט און פֿאַר אײַך ערגעץ וווּ עס קיין אויסלאַנד געפֿירט! פֿאַרשוואַרצט געוואָרן פֿון אײַערט וועגן, זומער אָפּגעברענט פֿון דער היץ, ווינטער פֿאַר קעלט און אײַך אין די קעשענעס מיט די הונדערטער אָנגעשטאַפט. — קומט אַהער, הינט! אָט בין איך דאָ, וײַזט מיר ווער עס וועט זיך פֿרווון מיך אַנרירן?!

די פויערים האָבן שטיל-געשוויגן. אײַנער פֿון דער חבֿרה האָט זיך אָפּגערופֿן:

— צו אײַך, זשאַכלינסקי, האָבן מיר גאַרנישט. מיר האָבן נאָר צו דעם זון אײַערן, וואָס האָט דעם פויער געהרגעט.

— אָט בין איך, האָט נאָטע געגעבן אַ געשרײַ אויס אויפֿפֿראַלנדיק דעם טויער פֿון הויף און אַ לויף אַרײַן. געכאַפט דעם ערשטן-בעסטן שייגעץ בײַ די באַקעס, אויפֿגעהויבן אים אין דער הויך און אַ זעץ אַנידער אויף דער ערד, אַז עס האָט זיך דערהערט אַ קנאַק פֿון די פֿיס, וואָס האָבן געבראַכן הינטער אים... די פויערים האָבן זיך געגעבן אַ וואָרף אויף אים ווי אַ וויכער ... נאָטע אָבער האָט געכאַפט

אַ צווייטן שייגעץ ביים קאַפּ, אויפֿגעהויבן אים אין דער הויך און מיט אים געהרגעט איבער די קעפּ... האָט זיך געגעבן אַ לאַז אַרויס דאָס קוילער געסל מיט די ווידלעס, און אַרײַן צווישן די פויערס, אין דעם האָט זיך געהערט רײַשאלס קול, רופֿנדיק צום קוילער געסל:

– שטייט, זאָג איך אײַך: ער האָט אַ מענטשן געהרגעט, זאָל ער זיך אַליין "בראַנען".

און נאָטע האָט זיך אַליין "געבראַניעט". מיטן שייגעץ אין דער האַנט, האָט ער מיט זײַנע צוויי מעכטיקע ריזיקע אַרעמס איבער די קעפּ געהאַקט. קעפּ האָבן זיך הינטער אים געלייגט ווי זאַנגען הינטער אַ קאַסע. אָט האָט אים שוין אַ פויער געגעבן מיט אַ שפּאַדל איבערן מח, און אַ שטראַם רויט בלוט גיסט זיך אים פֿון קאַפּ און רינט איבערן פנים. דעם פויער, מיט וועלכן ער שלאָגט, לאָזט ער פֿון די הענט ניט אַרויס. אַרײַן וואָס אַ מאָל טיפֿער – כאַפט ער פֿון אַ שייגעץ דעם שפּאַדל אַרויס, און וואַליעט, ווי עס וואַלט אַרײַן אַ נישט-גוטע קראַפֿט אין אים, און בלאָזט אים די העלדישע אַרעמס אָן מיט בלוט, אַז די אַדערן פלאַצן פֿון די הויט אַרויס... האָט אים שוין אַ צווייטער פויער הינטן-אַרום מיט אַן אײַזן אין זײַט געגעבן – ער גיט זיך אַ בייג אײַן, און אויף אײַן מינוט בלייבט ער שטיין – אָבער באַלד לאָזט ער זיך ווײַטער. מען כאַפט אים שוין פֿון הינטן בײַ די הענט אָן – ער קאַפּיעט נאָך מיט די פֿיס, בײַסט מיטן מויל – אָט בייגט ער זיך שוין אײַן און כאַפט זיך פֿאַרן זײַט...

– אַך, ווי יאָקאָ פּשאַ קרעוו – האָט זיך די יאָזעפֿע ווי פֿון הינטער דער ערד באַוויזן מיט אַ רידל אין דער האַנט: ווי פּאַנישאַ זייבילי און האָט מיטן רידל געגעבן איבערן קאַפּ דעם פויער וואָס האָט נאָטען פֿאַר אַ האַנט אָנגעכאַפט, און דעם צווייטן אָנגעמאַסטן מיסטן רידל: יאָ וואָס דאָס, און זי האָט אָפּגעשטופּט מיטן רידל אין דער האַנט די פויערס פֿון נאָטען, וועלכע האָט זיך שוין געבויגן צו דער ערד, האַלטנדיק זיך מיט אײַן האַנט פֿאַרן זײַט, און אין דער צווייטער – דעם שפּאַדל און שעדיקט איבער די קעפּ די וואָס האָבן זיך געוואַלט צו אים אונטערכאַפּן, ביז די יאָזעפֿע האָט אים אָפּגעפֿירט אין הויז אַרײַן און אים אויפֿן בעט אַנידערגעלייגט.

די פויערס האָבן זיך געוואָלט ווייטער רירן, נאָר דערזייענדיק דאָס קוילער געסל מיט די פליס אין די הענט, האָבן זיי אָפּגעטראָטן, ווער מיט אַ צעבלוטיקטן קאָפּ, ווער מיט אַ צעהאַקטער האַנט, איבערלאָזנדיק אַ פֿולן הויף מיט בלוט און אַ זיבן-אַכט פֿון זייערע ברידער קרעכצנדיק אין די ווינקעלעך פֿון הויף. איינער האָט צום צווייטן געזאָגט:

— טאָ יאָכאָ ווצאַלע ניע זשידעס!... (די יאָכאָ איז גאָרנישט קיין ייִדענע.)

דורכגעקומען דעם מאַרק-טאָג בשלום, איז דאָס בית-מדרש-געסל אַרויסגעקראָכן פֿון הינטער די אוווענס, פֿון הינטער די שאַפֿעס, בוידעמס און לעכער, וווּ זיי זענען געווען באַהאַלטן. געקומען אויף מאָרגן אין בית-מדרש אַריין, האָט איינער דעם צווייטן שלום עליכם אָפּגעגעבן, און הויך געזונגען "הודו ה'". נאָכן דאָווענען האָט מען נאָך לעקעד און בראָנפֿן געשיקט. — און ביי דער "אַנשי שלמנו" איז געוואָרן באַשטימט, אויף דער נאָכט צוזאַמענצוקומען און צו מאַכן אַ שטיקל "משתהלע". כתריאל און עוזרל, ריישראלס איידעמס, האָבן צוגעזאָגט, אַרויסצוקריגן פֿון שווער דעם "זינדלס" (נאָטעלעס) טויבן. און אַזוי ווי דאָס זינדל איז טויט-חרובֿ, וועט ער אַוודאי נישט קענען מתרעם זיין. — און עס איז אַוודאי כּדאי, אַז יידן זאָלן עסן אויף דער משתה די טויבן, איבער וועלכע די גאַנצע עדה יידן איז געווען אין סכנה, און אונטערברענגען דעם ענין טויבן, כּדי עס זאָל שוין מער נישט זיין קיין "פרחי יונה" ביי יידן, וואָס איבער זיי קומען אַלע גזרות אויף יידן.

אַזוי איז געווען. די צוויי יונגע לייט זענען אַהיים געקומען פֿון דאָווענען, האָבן זיי איבערגערעדט מיטן שווער. זיי זענען אַרויף אויפֿן בוידעס און צוגענומען אַלע טויבן, און געשיקט זיי צום שוחט שעכטן.

נאָטע איז געלעגן אויפֿן בעט טויט-בלאַס. דער קאָפּ, וועלכער איז געווען פֿאַרוויקלט אין איין גרויסן באַנד, איז געלעגן הינטער אַ פענכער מיט אייז, די ליפּן נאָך פֿאַרביסן, און האָט שווער אָפּגעאַטעמט מיטן האַרץ. נעבן אים איז געזעסן די יאָזעפֿע און האָט

אים דערלאנגט דאָס, וואָס ער האָט געוואָלט. ער האָט דערהערט אויפֿן בוידעם רירן זיך. ער האָט דערפֿילט אַז די טויבן קלאַפֿן מיט די פֿליגלען – עס האָט אים געהויבן פֿון בעט, ער האָט זיך אָבער נישט געקאָנט רירן. ער האָט אַראָפּגעקאָפּיעט פֿון זיך די קאָלדער און געלעגן, און אויסגעהאַרכט.

די טויבן קלאַפֿן מיט די פֿליגלען. ער האָט געקוקט אויף די יאָזעפֿע און געוויזן מיטן פֿינגער אויפֿן באַלקאָן.

די יאָזעפֿע איז אַרויף אויפֿן בוידעם און האָט אים אַראָפּגעבראַכט אין אַרעם אַ פּאַר יונגע, קליינע, ערשט קוים-קוים מיט עטוואָס פֿעדערן באַוואָקסענע טייַבעלעך, וואָס מען האָט ערשט פֿון זיי די מוטערס אַראָפּגענומען, און געשיקט זיי שעכטן.

די טייַבעלעך זענען נאָך געווען יונגינקע. די קוים-באַפֿעדערטע פֿליגעלעך האָבן געקלאַפט און עפעס געזוכט... די דיניקע העלדזעלעך, איבער וועלכע אַ דין, וואָרעם הויטל איז געווען אַריבערגעצויגן איבער אַן איידל ביינדל, וואָס האָט זיך געבראַכן אין די פֿינגער, האָבן זיך איינגעקאָרטשעט, די קעפלעך האָבן זיי פֿאַרבאָרגן אין די פֿליגעלעך, און מיט די פֿליגעלעך געזוכט...

ער האָט זיי אין דער האַנט גענומען, די ליפֿן פֿאַרביסן און מיט אַ פֿוס דעם שטול, וואָס איז געשטאַנען ביים בעט, פֿון זיך אָפּגעשטויסן; די טייַבעלעך האָבן צערטלעך געציטערט אין זיין האַנט, און אַזוי רחמנותדיק עפעס געזוכט... ער האָט זיי אונטערן העמד אַרונטערגענומען און אויף זיין ברוסט זיי צוגעטוליעט און געוואָרעמט זיי...

די טייַבעלעך האָבן רחמנותדיק אויף זיין ברוסט געציטערט, און עפעס געזוכט, געבעטן זיך, קלאַפֿנדיק מיט די פֿליגעלעך...

ער איז בלאַסער געוואָרן אויפֿן פנים. די אויגן האָבן זיך אים פֿאַרגלייט און טיף באַהאַלטן זיך אים הינטערן שטערן, די נאָז האָט זיך אים אויסגעצויגן, בלייכער געוואָרן און דינער, און די ליפֿן – ווי זיי וואָלטן פֿאַרקרעמפלט געוואָרן איינע אויף די צווייטע...

אין שטוב איז שטילער געוואָרן. אַ לייכטער ווינט האָט אויף די שויבן געציטערט. אַלע האָבן זיך אַרויסגערוקט פֿון דער שטוב און איבערגעלאָזט דאָס הויז אַליין פֿאַר דעם דונער וואָס וועט אַרויסברעכן און אַלץ צולייגן און פֿאַרטיליקן...

ער איז געלעגן און האָט געפֿילט ווי די יונגע, שוואַכע טייבעלעך ציטערן אויף זיין ברוסט... די אויגן האָבן זיך אים אַרויסגעזעצט פֿון פנים ווי די פֿויסטן און פֿאַרגאַסן געוואָרן אין גאַנצן מיט בלוט. און ער האָט שטיל געשוויגן.

ער האָט זיך אויפֿגעזעצט אויפֿן בעט און אַרומגעקוקט זיך. דערזען פֿאַר זיך וויצלעך, האָט ער זיי צעקייט מיטן מויל אויף מעל, דעם טייבלס פֿיסקל אין זיין אַריינגעשטעקט און מיט דער צונגעס צו עסן געגעבן. דאָס דינע טייבלס העלדזל האָט צווישן זיינע פֿינגער רחמנותדיק געמיאָנטשעט און מיט די פֿליגעלעך געבעטן זיך...

— גאָט! האָט ער געגעבן אַ געשריי אויס — געכאַפט דאָס טייבל, אַ דריי אַראָפּ דאָס קעפל (דאָס טייבל האָט איין קוויטש געטאָן און אַ דינער שפּראַך בלוט האָט אים אין פנים געשפּריצט) און אַוועקגעוואָרפֿן. דאָס צווייטע טייבל אַ דריי אַראָפּ דאָס קעפל, אַוועקגעוואָרפֿן. דאָס דריטע טייבל... נאָך דעם איז ער אַראָפּ פֿון בעט, געכאַפט דאָס שפיגל, אַ זעץ אַראָפּ אויף דער ערד. ער איז צו דער שראַנק, איין "וואַלע" צושפּאַלטן און געוואָרפֿן אויף דער ערד. צום בעט — מיט די ציין געגעבן אַ ריס-אויף דאָס בעטגעוואָנט, און די פֿעדערן זענען אַרויס. אַ זענק — און איינגעוואָרפֿן דעם טיש... געכאַפט אַ שטול און אַ האַק אָן אויוון — דער אויוון האָט זיך געגעבן אַ לאַז אַראָפּ אויף דער ערד; צעריסן דאָס העמד אויף זיך, און די הענט זיך געביסן... צום סוף האָט ער געגעבן אַ פֿאַל אַנידער אויף דער ערד, צווישן די חרובֿדיקע זאַכן איינגענורעט דאָס פנים אין די פּאָדלאָגע און איז איינגעשלאָפֿן און געשלאָפֿן לאַנג... לאַנג...

קיינער האָט נישט געוואָגט אין דער שטוב אַריינצוגיין און צו וועקן דעם איינגעשלאָפֿענעם דונער...

באַאַרבעט און צוגעגרייט פֿון מירל שיינהויט הירשאַן, נח מילער, לעאָנאַרד פּראַגער און רפֿאַל פֿינקל.

Copyright © 2001 Noyekh Miller and Leonard Prager
All Rights Reserved